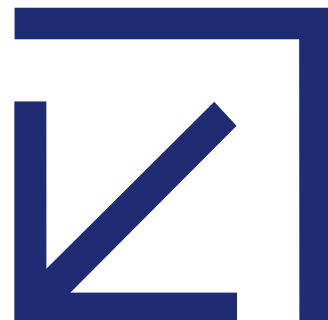




Kontsernid Eestis 2004. aastal



Kontsernide osa maailmas suureneb

Maailma majanduse arengus on oluline trend globaliseerumine, mida on viimastel aastakümnetel jälgitud kasvava huviga kogu Euroopas, sealhulgas ka Eestis. Uurimaks ettevõtluse üleilmastumise taset Eestis ja ettevõttegruppide, eriti rahvusvaheliste kontsernide rolli majanduses, osales Statistikaamet aastatel 2004–2005 Euroopa Liidu statistikaameti (Eurostat) koordineeritud projektis. Alates 2005. aastast kogub Statistikaamet regulaarselt andmeid Eestis tegutsevate ettevõttegruppide kohta.

Mis kontsern on?

Ettevõttegruppi ehk kontserni moodustab emaettevõtte tema otseselt ja kaudselt, oma tütarettevõtete kaudu kontrollitavate ettevõtetega. Kontserni peaettevõtteks on üksus (äriühing, mittetulundusühing või sihtasutus), mida ei kontrolli ükski teine eraõiguslik juriidiline isik. Kontroll eksisteerib, kui teisel üksusel on ettevõtte hääleõiguslikest aktsiatest või osakutest üle 50% või kui teisel üksusel on ettevõtte tegevus- ja finantspoliitika üle mõjuvõim muul viisil.

Infot kogutakse statistilisse registrisse

Statistiline register sisaldab infot kaht järgmist tüüpi kontsernide kohta: väliskontsernid, mille peaettevõtted asuvad väljaspool Eestit, ja Eesti kapitali kontrolli all olevad kontsernid. Andmeallikana kasutatakse eelkõige riiklike ja teiste andmekogude andmeid, et ei kasvaks ettevõtete niigi suur aruandluskoormus.

Suuremad äriühingud kuuluvad kontsernidesse

2004. aastal tegutses Eestis 3380 ettevõttegruppi, kuhu kuulus 6305 üksust ehk kõigist majanduslikult aktiivsetest üksustest 9%. Need andsid 63% Eesti ettevõtete realiseerimise netokäibest¹ ning neis leidis rakendust ligi 34% kõigist tööturul tööga hõivatutest².

Õigusliku vormi järgi oli valdav enamik kontsernidesse kuuluvatest üksustest äriühinguid, muu õigusliku vormiga üksusi — mittetulundusühinguid ja sihtasutusi — oli vaid 1%.

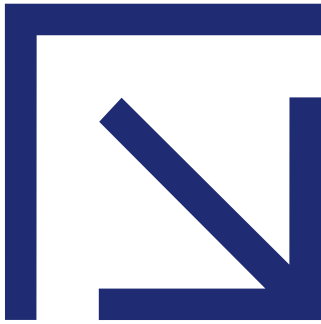
Tabel 1
Üksused statistilises registris
ja kontsernides õigusliku vormi järgi, 2004*

Õiguslik vorm	Statistilises registris kokku		Kontsernides	
	arv	%	arv	%
KOKKU	71 074	100	6 305	100
Äriühingud	46 463	65,4	6 238	98,9
sh osaühingud	40 611	57,1	4 033	64,0
aktsiaseltsid	4 984	7,0	2 181	34,6
Muud	24 611	34,6	67	1,1

* Arvesse pole võetud füüsilisest isikust ettevõtjaid.

¹ Siin ja edaspidi ei sisalda käive finantsvahendusettevõtete andmeid, sest nende kasumiaruande skeem on teiste ettevõtetelega võrreldes erinev.

² Arvesse pole võetud füüsilisest isikust ettevõtjaid.



Tabel 2
Üksused statistilises registris ja kontsernides töötajate arvu järgi, 2004*

Mittetulundusühingud ja sihtasutused kuulusid kontsernide koosseisu vaid nende peategevõttena. Välismaa äriühingute filiaale, riigi ja kohaliku omavalitsuse üksusi kontsernide koosseisu ei võetud. Ettevõttegruppi kuulus 44% kõigist aktsiaseltsidest ja iga kümnes osäühing.

Põhiline näitaja, mille järgi hinnatakse üksuse suurust, on **tööga hõivatud isikute arv**. Väikesed, alla 10 hõivatuga üksused hõlmasid sarnaselt nende osatähtsusele statistilises registris enamiku ka kontsernidesse kuuluvatest üksustest. Märkimisväärne erinevus ilmnas aga suuremate üksuste puhul. Kui 50 ja enama töötajaga majandusüksusi oli statistilises registris 3%, siis kontserniüksustest hõlmasid nad 13%. Üle 250 töötajaga 232 üksusest tegutses kontsernide koosseisus 141 ehk 61%.

Suurusklass	Statistilises registris kokku		Kontsernides	
	arv	%	arv	%
KOKKU	71 074	100	6 305	100
Vähem kui 10 töötajat	61 111	86,0	3 935	62,4
19 töötajat	4 686	6,6	770	12,2
49 töötajat	3 250	4,6	770	12,2
99 töötajat	1 191	1,6	391	6,2
100 ja enam töötajat	836	1,2	439	7,0

* Arvesse pole võetud füüsilisest isikust ettevõtjaid.

Vaadates ainult ettevõtteid ja jättes välja kasumitaotluseta üksused, oli kontserni-ettevõtete osatähtsus üle 250 töötajaga ettevõtete hulgas isegi suurem — kontsernidesse kuulus neist 84%. Eesti viiekümnest suurima töötajate arvuga ettevõttest oli 2004. aastal kontsernidesse hõlmatud 84%.

Üksuste jaotus **tegevusala** järgi näitas, et ligi 60% kõigist gruppidesse kuuluvatest üksustest tegeles kas kinnisvara või jae- ja hulгимүүigiga. Kõige enam kontsernits-tunud tegevusalad olid mäetööstus ja finantsvahendus, kus oli tegutsevatest üksustest kontsernide koosseisus vastavalt 55% ja 34%.

Tabel 3
Üksused statistilises registris ja kontsernides tegevusala järgi, 2004*

Suurusklass	Statistilises registris kokku	Kontsernides	%
KOKKU	71 074	6 305	8,9
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	1 894	192	10,1
Kalapüük	144	13	9,0
Mäetööstus	75	41	54,7
Töötlev tööstus	5 567	892	16,0
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	288	63	21,9
Ehitus	3 453	243	7,0
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont	16 674	1 808	10,8
Hotellid ja restoranid	1 676	153	9,1
Veondus, laondus ja side	3 218	470	14,6
Finantsvahendus	561	188	33,5
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	21 182	1 938	9,1
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	623	0	0,0
Haridus	1 988	43	2,2
Tervishoid ja sotsiaalhooldus	1 495	51	3,4
Muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindus	12 236	210	1,7

* Arvesse pole võetud füüsilisest isikust ettevõtjaid.

Panus tööhõivesse on oluline

Kontsernide panus Eesti tööhõivesse oli märkimisväärne — 34% kõigist tööga hõivatutest leidis rakendust kontsernidesse kuuluvates üksustes. Tööstuses ja veonduses hõivatud inimestest töötas kontsernides üle poole. Eriti oluline roll tööandjana oli kontserniüksustel mäetööstuses, finantsvahenduses ja energeetikas, kus kontsernides oli kõigist töötajaist vastavalt 90%, 84% ja 71%.

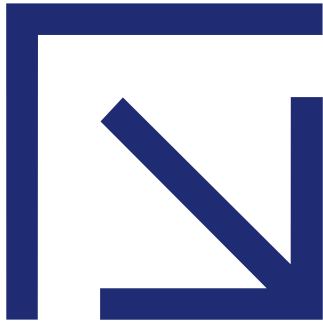
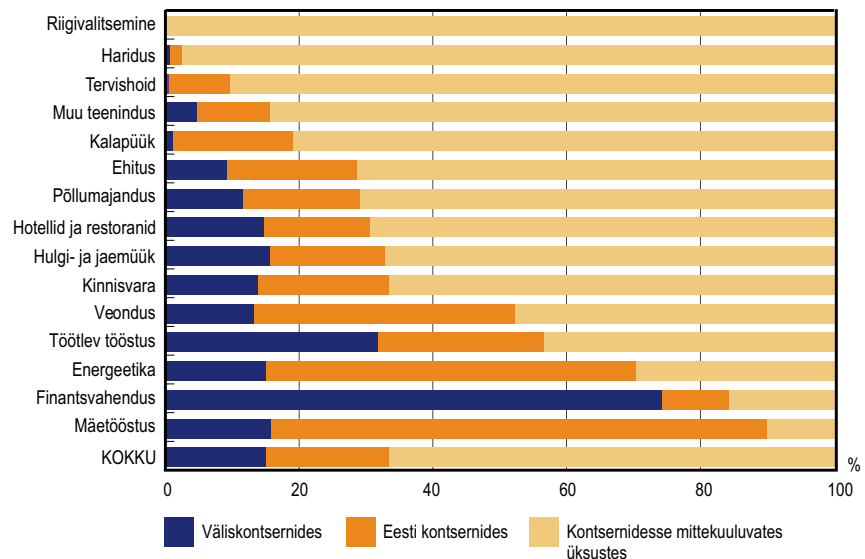


Diagramm 1
Hõivatud töötajate osatähtsus kontsernidesse kuuluvates ning mittekuuluvates üksustes tegevusala järgi, 2004

Tingitud oli see asjaolust, et nimetatud tegevusaladel domineerisid üksikud suuremad ettevõtted, mis tegutsesid kontsernide koosseisus. Näiteks finantsvahenduses hõivatutest töötas 60% ühes kolmest suuremast Eestis tegutsevast pangast.



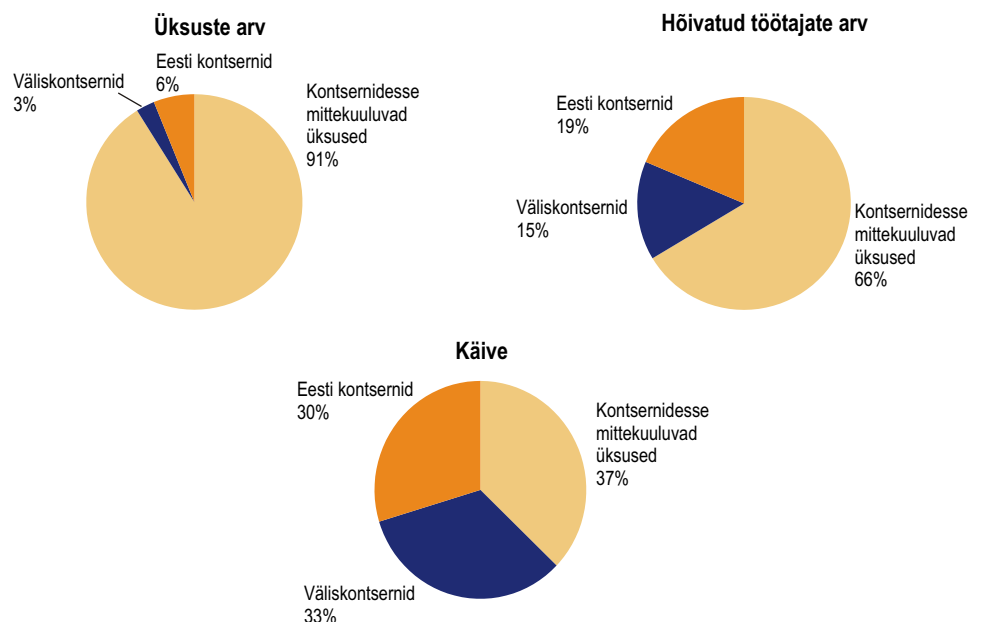
Väliskapitali mõju tööhõivele oli suurim finantsvahenduses, kus kõigist Eestis sel tegevusalal hõivatud töötajatest töötas väliskontsernidesse kuuluvates ettevõtetes ligi 75%. Tööstusettevõtete töötajatest hõlmasid väliskontsernides hõivatud ligi kolmandiku.

Valdav enamik — 85% — Eestis 2004. aastal tegutsenud 3380 kontsernist oli lihtsa struktuuriga, koosnedes ematettevõttest ja ühest tütarettevõttest. Gruppe, kus aktiivseid liikmeid oli 5 või enam, oli 163 ehk 5%. Üle 20 aktiivselt tegutseva liikmega grupe oli vaid 3, kõik Eesti kapitali kontrolli all.

Suurt osa kontsernidest kontrollib väliskapital

Kontsernidest oli 43% ehk 1452 ettevõtete gruppi väliskontrolli all. Väliskontsernide koosseisu kuulus 1964 ettevõtet — 3% kõigist aktiivsetest üksustest, mis andsid 33% Eesti ettevõtete realiseerimise netokäibest ja hõlmasid 15% tööturul olijaist. See näitab, et välisettevõtete Eestis soetatud tütarettevõtted on keskmiselt suuremad ja kõrgema tootlikkusetasemega kui Eesti kohalikul kapitalil põhinevad ettevõtted.

Diagramm 2
Eesti ja väliskontsernide ning kontsernidesse mittekuuluvate üksuste osatähtsus üksuste arvu, hõivatud töötajate arvu ning käibe järgi, 2004





Kõige suurem on Soome ja Rootsi kontsernide osatähtsus

Väliskontsernides töötas kontsernides hõivatutest 44%, kontsernide kogukäibes oli nende osatähtsus 53%.

Kokku oli Eestis tüdarettevõtteid 47 välisriigi kontsernidel. 87% väliskontsernidest olid Euroopa kontsernid. Enam kui pool väliskontsernidest olid Skandinaavia riikide kontsernid. Kõige laialdasemalt olid esindatud Soome kontsernid, mis hõlmasid kõigist välisgruppide kolmandiku. Soomele järgnes Eesti teine oluline majanduspartner Rootsi, Ameerika Ühendriigid olid kolmandal kohal.

Soome ja Rootsi kontsernides leidis rakendust kõigist väliskontsernides hõivatutest 56%. Hoolimata Ameerika Ühendriikide kontsernide suhteliselt arvukast esindatusest jäi nende panus kontsernide tööhõivesse tagasihoidlikuks — 6%.

Soome kontsernide olulisemad tegevusalad olid toiduainetetööstus, elektroonikatööstus ning jae- ja hulgikaubandus. Suuremad Rootsi kontsernid tegutsesid tekstiilitööstuses, jaekaubanduses ning telekommunikatsiooni ja finantsvahenduse vallas.

Tabel 4
Väliskontsernid Eestis riigi järgi, 2004

Regioon / Riik	Väliskontsernide arv	Osatähtsus, %
Euroopa	1 258	86,6
sh Soome	492	33,9
Rootsi	213	14,7
Saksamaa	77	5,3
Holland	66	4,5
Taani	61	4,2
Suurbritannia	60	4,1
Läti	51	3,5
Leedu	35	2,4
Norra	46	3,2
Šveits	25	1,7
Venemaa	19	1,3
Muud	113	7,8
Ameerika Ühendriigid	117	8,1
Muu maailm	77	5,3
KOKKU	1 452	100